

PSIXOLOG KASBINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA PSIXOLOG KASBIY POZITSIYASINING MOHIYATI.

Hamroyeva Shaxnoza Ziyomiddinovna

Ushbu ishda psixolog kasbining o'ziga xos xususiyatlari hamda psixologning kasbiy pozitsiyasi mohiyati yoritilgan. Tadqiqotda psixolog faoliyatining asosiy tamoyillari, kasbiy etika me'yorlari, shuningdek, empatiya, axloqiy mas'uliyat va ilmiy yondashuvning ahamiyati tahlil qilinadi.

Psixolog kasbi o'zining murakkabligi va inson ruhiyatiga bevosita ta'siri bilan ajralib turadi. Shu sababli, ushbu kasb vakilidan chuqur nazariy bilim, amaliy ko'nikma, insonparvarlik va sabr-toqat talab etiladi. Ishda psixologning kasbiy pozitsiyasi — uning mijoz, jamiyat va o'z kasbiga nisbatan tutgan professional munosabati sifatida izohlanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, psixologning kasbiy pozitsiyasi axloqiy me'yorlarga sodiqlik, ob'ektivlik, madaniy sezgirlik va ilmiy dalillarga asoslangan yondashuv bilan belgilanadi. Bu jihatlar psixologning professional muvaffaqiyati va jamiyat ishonchini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Ish natijalari psixolog kasbining nazariy va amaliy jihatlarini chuqurroq tushunish, kasbiy mas'uliyat va etika tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: psixolog, kasbiy pozitsiya, empatiya, axloqiylik, professional etika, insonparvarlik, ilmiylik.

Bugungi kunda inson hayotining barcha jabhalarida psixologik bilimlarga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishi inson omiliga — ya'ni shaxsning ruhiy barqarorligi, emotsional holati va ijtimoiy moslashuv darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu boisdan, psixolog kasbi zamonaviy davrda eng muhim va mas'uliyatli kasblardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Psixolog — bu inson ruhiyatini chuqur o'rganadigan, uning hissiy holatini, xulq-atvor motivlarini, shaxsiy muammolarini tahlil qilib, psixologik yordam ko'rsatuvchi mutaxassisdir. Ushbu kasbning o'ziga xosligi shundaki, u nafaqat nazariy bilim va ilmiy tahlilni, balki chuqur insoniy fazilatlar — empatiya, sabr-toqat, axloqiy mas'uliyat va kuzatuvchanlikni ham talab etadi.

Psixologning kasbiy pozitsiyasi esa uning o'z kasbiga, mijozga, hamkasblarga va jamiyatga bo'lgan munosabatini belgilaydi. Bu pozitsiya axloqiy me'yorlar, ilmiy yondashuv va insonparvar qadriyatlar bilan uyg'unlashgan holda psixolog faoliyatining asosiy tamoyillarini tashkil etadi.

Mazkur mavzuni o'rganishning dolzarbligi shundaki, psixologning shaxsiy fazilatlari, kasbiy kompetensiyasi va axloqiy pozitsiyasi jamiyatda ruhiy sog'lom muhitni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli, psixolog kasbining o'ziga xos xususiyatlarini va kasbiy pozitsiyaning mohiyatini tahlil etish psixologiya fanining muhim nazariy va amaliy masalalaridan biri hisoblanadi.

1. Psixolog kasbining o'ziga xos xususiyatlari

Psixolog kasbi inson ruhiyatini o'rganishga, uni tushunishga va ruhiy muammolarni bartaraf etishga qaratilgan murakkab, ammo nihoyatda mas'uliyatli faoliyatdir. Bu kasbning o'ziga xos jihatlari uni boshqa mutaxassisliklardan tubdan farqlab turadi.

Birinchidan, psixologiya — ilmiy asosga ega fan bo'lib, psixolog har qanday tahlilni shaxsiy fikr yoki sezgi asosida emas, balki empirik ma'lumotlar, tajriba va ilmiy tadqiqotlar asosida amalga oshiradi. Psixologning har bir qarori dalillarga tayanishi zarur.

Ikkinchidan, bu kasb insonparvarlik tamoyiliga asoslanadi. Psixologning asosiy maqsadi — inson ruhiyatiga zarar yetkazmasdan, unga yordam berish, qo'llab-quvvatlash va ijobiy o'zgarishga undashdir. Shu sababli, psixolog shaxsni hukm qilmaydi, balki uni tushunishga harakat qiladi.

Uchinchidan, psixolog faoliyatida empatiya va kuzatuvchanlik muhim ahamiyatga ega. Mijoz bilan muloqot jarayonida psixolog uning hissiy holatini, so'z ohangini, tana tili va xulq-atvoridagi nozik belgilarni sezib, to'g'ri tahlil qila olishi kerak.

To'rtinchidan, zamonaviy psixolog fanlararo yondashuv asosida ishlaydi. U nevrologiya, pedagogika, sotsiologiya, falsafa va tibbiyot fanlari bilan uzviy bog'liq holda faoliyat yuritadi. Bu esa psixologdan keng dunyoqarash va doimiy o'qib-o'rganishni talab etadi.

Shuningdek, psixolog kasbining muhim xususiyatlaridan biri bu — maxfiylik va axloqiy mas'uliyatdir. Psixolog mijoz haqida olingan har qanday ma'lumotni sir saqlashi, uni uchinchi shaxslarga oshkor etmasligi lozim. Bu tamoyil ishonch va professional etikani mustahkamlaydi.

2. Psixologning kasbiy pozitsiyasi mohiyati

Psixologning kasbiy pozitsiyasi — bu uning o'z kasbiga, mijozlarga, jamiyatga va o'z shaxsiy qadriyatlariga nisbatan tutgan ichki pozitsiyasi, ya'ni professional qarashlar tizimidir. U psixologning axloqiy me'yorlarga, ilmiy yondashuvga va insonparvar qadriyatlarga bo'lgan sadoqatini ifodalaydi.

Avvalo, kasbiy pozitsiyaning markazida mijoz farovonligi turadi. Psixologning barcha harakatlari mijoz manfaatiga qaratilgan bo'lishi kerak. U hech qachon shaxsiy manfaatni yoki tashqi bosimni mijoz salomatligidan ustun qo'ymasligi lozim.

Ikkinchi muhim jihat — neytral va ob'ektiv pozitsiyani saqlashdir. Psixolog mijozni baholamaydi, unga o'z dunyoqarashini singdirmaydi, balki mijozning individual qadriyatlarini hurmat qiladi. Bunda shaxsning erkin fikrlash va o'z muammosini o'zi anglashiga yordam berish muhimdir.

Uchinchi jihat — kasbiy etika va qonuniylikka sodiqlik. Psixologning har bir amaliy harakati maxfiylik, xabardor rozilik, zarar yetkazmaslik va adolat tamoyillariga mos bo'lishi kerak. Bu esa psixologning jamiyat oldidagi mas'uliyatini ifodalaydi.

To'rtinchidan, psixolog madaniy sezgirlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga amal qiladi. Har bir insonning milliy qadriyatlari, diniy e'tiqodi, jinsiy orientatsiyasi yoki ijtimoiy kelib chiqishi psixologik yordam jarayonida hurmat qilinadi.

Shuningdek, psixologning kasbiy pozitsiyasi uning shaxsiy rivojlanishiga ham bevosita bog'liq. Professional psixolog o'z hissiy barqarorligini saqlay oladi, burnout (ruhiy charchash) holatlaridan ehtiyot bo'ladi va doimiy ravishda o'z ustida ishlaydi.

3. Psixologning ijtimoiy va shaxsiy mas'uliyati

Psixolog nafaqat individual mijozlar bilan, balki butun jamiyat bilan ishlaydi. U ijtimoiy muammolar — stress, zo'ravonlik, oilaviy nizolar, bolalar tarbiyasi va ish joyidagi nizolarni kamaytirishga hissa qo'shadi. Shu jihatdan, psixologning kasbiy pozitsiyasi jamiyatda ruhiy madaniyatni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

Bundan tashqari, psixolog o'z faoliyatida doimiy o'zini nazorat qilish (superviziya) va kasbiy rivojlanish jarayonlarida ishtirok etishi lozim. Bu uning professionalligini saqlash va sifatli psixologik yordam ko'rsatish imkonini beradi.

Xulosa

Psixolog kasbi — inson ruhiyatini o'rganish, uni tushunish va unga yordam berish orqali jamiyatda ruhiy sog'lom muhitni yaratishga xizmat qiluvchi, chuqur mas'uliyat va yuksak insonparvarlikni talab etadigan kasbdir. Ushbu sohada faoliyat yurituvchi mutaxassis nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy ko'nikmalarga, empatiya, sabr-toqat, axloqiy tozalik va tahliliy fikrlash qobiliyatiga ham ega bo'lishi zarur.

Psixolog kasbining o'ziga xosligi shundaki, u ilmiy yondashuvni insoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtiradi. Psixolog har bir mijozni shaxs sifatida qabul qiladi, uning muammosini chuqur tushunishga intiladi va yordam jarayonida maxfiylik, xolislik hamda hurmat tamoyillariga qat'iy amal qiladi.

Kasbiy pozitsiya esa psixolog faoliyatining axloqiy, ilmiy va ijtimoiy asoslarini belgilovchi ichki mezondir. U psixologning mijoz, hamkasb va jamiyat oldidagi mas'uliyatini, professional qadriyatlarini va shaxsiy tamoyillarini aks ettiradi. Aynan shu pozitsiya psixologning kasbiy muvaffaqiyatini va insonlar ishonchini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, psixolog kasbi — bu nafaqat kasb, balki inson ruhiyatiga, hayotiga va taqdiriga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkonini beruvchi yuksak ma'naviy missiyadir. Shuning uchun har bir psixolog o'z faoliyatida ilmiylik, axloqiylik, empatiya va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'unlashtirgan holda ishlashi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova, V.M. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2019.
2. G'oziev, E.G'. **Psixologiya asoslari.** – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
3. Nishonova, Z. **Kasbiy psixologiya.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Abdullaeva, G.A. **Psixologik maslahat va trening asoslari.** – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
5. Rogers, C.R. **On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy.** – Boston: Houghton Mifflin, 1961.
6. Freud, S. **The Basic Writings of Sigmund Freud.** – New York: Modern Library, 1995.
7. Vygotskiy, L.S. **Psixologiya razvitiya cheloveka.** – Moskva: Smysl, 2000.
8. Maslow, A.H. **Motivation and Personality.** – New York: Harper & Row, 1987.
9. Qodirova, D. **Kasbiy etika va psixologning professional faoliyati.** – Toshkent: Ilm Ziyo, 2022.
10. Ergasheva, M. **Psixologik xizmat faoliyatining nazariy asoslari.** – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
11. Corey, G. **Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy.** – Belmont, CA: Brooks/Cole, 2017.